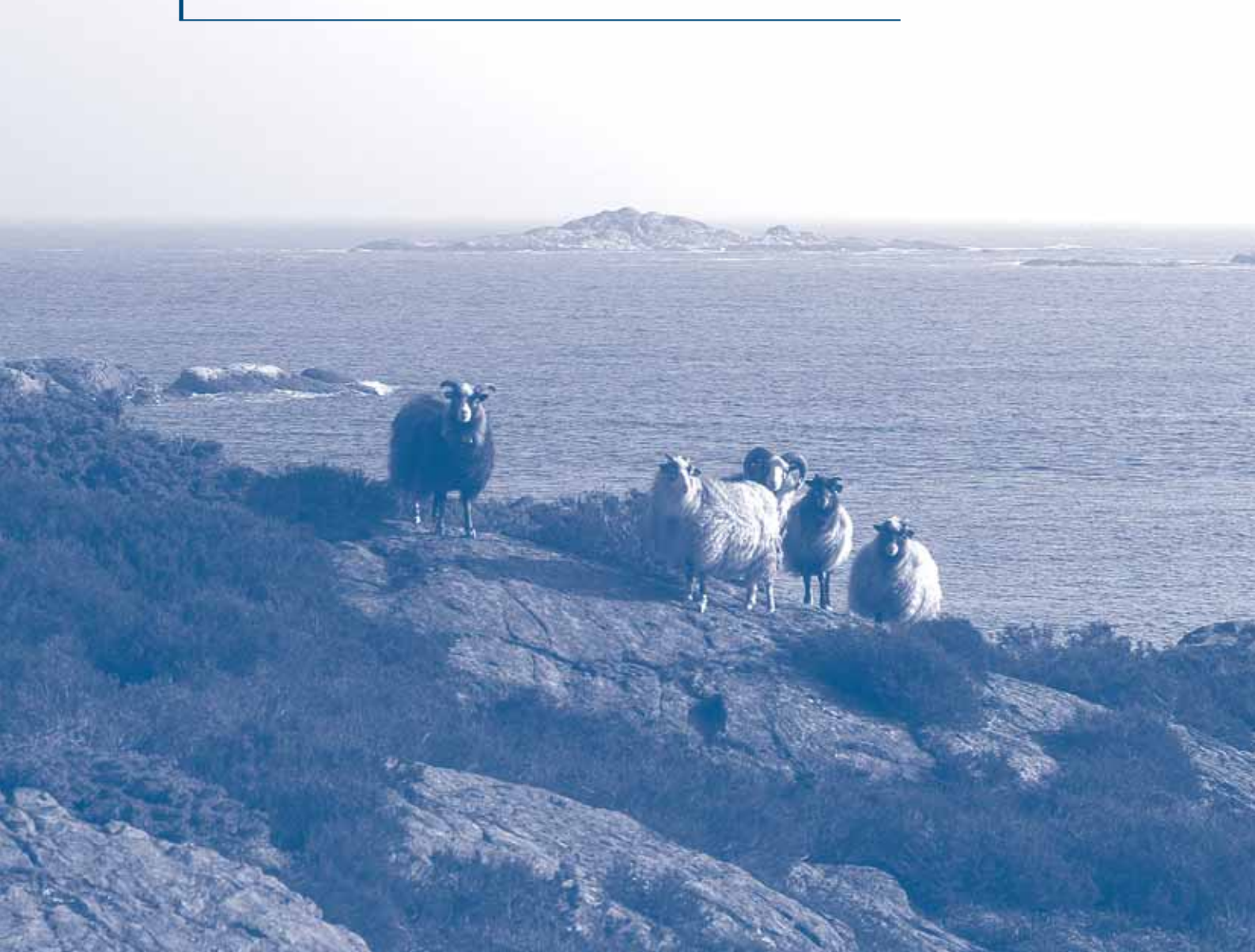

Notat 2007-1

Strategi for bruk av midler til tiltak i verneområder

Strategi for bruk av midler til tiltak i verneområder

Utredning 2007-1

Utgiver:

Direktoratet for naturforvaltning

Dato:

Juni 2007

Antall sider:

24

Emneord:

Verneområder, forvaltningstiltak, strategi for prioritering av tiltaksmidler

Keywords:

Protected Areas, Management actions, Strategy for priority

Bestilling:

Direktoratet for naturforvaltning,
7485 Trondheim
Telefon: 73 58 05 00
Telefaks: 73 58 05 01
www.dirnat.no/publikasjoner

TE 1225

Refereres som:

Direktoratet for naturforvaltning 2007
Strategi for bruk av midler til tiltak i verneområder
Notat 2007- 1

Bilder på forsiden:

Hovedbilde: Utgangersau i Oksøy
– Ryvingen landskapsvernområde.
Foto: Pål Klevan

Underbilder: Lyngsviing på Jølleheia.
Foto: Linn Knutsen
Infotavle ved Stabbursnes
naturresevat. Foto: Morten Ekker
Klopp i myr. Foto: Marie Lier

Ekstrakt:

I 10-årsperioden fra 1995 til 2006 har antallet verneområder økt fra 1266 til 2039. Dette utgjør en økning fra 6,4% til 12,5% av landarealet. I år 2016 vil vi ha over 2400 verneområder som vil utgjøre over 15% av landarealet. I løpet av de 10 siste åra beregnes andelen trua verneområder å ha økt fra 18% til 30%. Hovedårsakene til denne økningen er mangel på personell i forvaltningen og mangel på ressurser til tiltak.

Omsatt i 2005-kroner har budsjettene for forvaltning av verneområder beregnet i kroner pr verneområde ligget omtrent stabilt. Dersom ikke budsjettene øker mer i samsvar med de forvaltningsutfordringer vi har, må man anta at andelen trua verneområder vil fortsette å øke.

Det foreslås en betydelig økning av budsjettene for å styrke forvaltningsapparatet, arbeidet med å utarbeide forvaltningsplaner, tiltak i verneområdene og overvåking.

Verneområder som skal prioriteres ved fordeling av tiltaksmidler er i første rekke verneområder med direkte trua naturtyper og/eller rødlistearter, dernest andre trua verneområder og verneområder av spesiell internasjonal verdi, nasjonale typeområder, nye store verneområder og verneområder med stor bruksintensitet.

Abstract:

In the 10 years from 1995 to 2006, the number of protected areas has grown from 1266 to 2039, an increase from 6.4 to 12.5 % of the land area. In 2016, Norway will have more than 2400 protected areas, amounting to over 15 % of its area. It is estimated that the proportion of endangered protected areas has increased from 18 to 30 % in the last 10 years, mainly due to lack of administrative staff and sparse funding for practical work.

Reckoned in 2005 kroner, the budgets for managing protected areas, calculated in kroner per area, have changed little. If they are not raised to more closely match the management challenges, the proportion of endangered protected areas must be expected to rise further.

A substantial increase in the budgets is proposed to improve the management apparatus, the preparation of management plans, measures in protected areas, and monitoring.

Protected areas that will be given priority when available funding is apportioned are primarily those containing critically endangered habitats and/or Red List species, thereafter other endangered areas and areas of special international value, national type areas, large newly protected areas and protected areas that are intensively used.

Forord

I Norge hadde vi pr. 01.01.06 i alt 2039 verneområder i kategoriene nasjonalpark, landskapsvern, naturreservat og naturminne. Formålet med opprettelse av naturvernområder er å ta vare på et representativt utvalg naturtyper, verneverdige forekomster, nøkkelbiotoper og verdifulle natur- og kulturlandskap. For å kunne opprettholde verneformålet og ivareta verneverdiene i et naturvernområde, vil det ofte være behov for å gjennomføre ulike former for tiltak. Det kan enten være behov for økologisk skjøtsel eller andre typer tiltak som tilrettelegging for kanalisering av ferdsel, oppsetting av informasjonstavler, eller naturovervåking.

På statsbudsjettet blir det stilt til disposisjon midler øremerket gjennomføring av nødvendige tiltak for å fremme eller ivareta verneformålet, eller andre nødvendige tiltak i verneområdene. Disse midlene går over budsjettkapittel 1426.30 (store verneområder) og 1426.31 (små verneområder), og fordeles av Direktoratet for naturforvaltning (DN), dvs Statens naturoppsyn (SNO) i samråd med arealforvaltningsavdelingen, - som er overordnet forvaltningsmyndighet for verneområdene.

I ”Endelig tildelingsbrev for Direktoratet for naturforvaltning for 2006” gav Miljøverndepartementet (MD) følgende oppdrag:

DN skal i samråd med SNO utforme en samordnet strategiplan for bruk av skjøtelsesmidler innenfor verneområder over kap. 1426.30 og 31. Planen skal blant annet kartlegge hvilke verneområder som skal prioriteres, hvilke typer skjøtselstiltak som vil være aktuelle og om satsing på store og eller mindre tiltak sett i relasjon til total miljøgevinst og kostnadseffektivitet. Planen skal også gi oversikt over hvilke økonomiske konsekvenser gjennomføringen av planen vil få.

Som følge av oppdraget ble det våren 2006 satt ned en arbeidsgruppe med representanter fra arealforvaltningsavdelingen (Randi Boe og Liv Nilsen) og SNO (Kari Kveseth og Otto Okstad). Arbeidsgruppen skulle levere et forslag til strategi innen 01.11.06. For å begrense strategiens virketid valgte arbeidsgruppen et tidsperspektiv på 10 år fram i tid. I løpet av denne perioden forventes det at de aller fleste større verneplaner vil være ferdigbehandlet og antall verneområder vil anslagsvis øke til om lag 2400.

Rapporten presenterer hovedtrekkene i de utfordringer og behov vi ser i forvaltningen av verneområder i Norge i dag. Videre blir det lagt fram en strategiplan som skal være retningsgivende for hvordan tiltaksmidlene skal fordeles og hvilke typer tiltak som skal prioriteres. Den gir også retningslinjer for hva fylkesmennene skal legge til grunn når de i hvert enkelt fylke skal vurdere hvilke verneområder som skal prioriteres og hvilke tiltak som er nødvendige.

Strategiplanen belyser hvilke økonomiske konsekvenser en nødvendig satsning på forvaltningstiltak vil ha. I tillegg understrekes nødvendigheten av en styrket bemanning i verneområdeforvaltningen og en god forvaltningsplanlegging for å kunne planlegge og prioritere bruken av tiltaksmidlene og SNOs personell, samt behovet for kunnskap og overvåking. Behovet for tiltaksmidler bør også sees i sammenheng med den faktiske arbeidsinnsats som brukes i felt på tiltak i verneområder over SNO's ordinære driftspost (1426.01). Arbeidsgruppen har bare i begrenset grad kunnet vurdere dette i arbeidet med denne strategien.

DN håper rapporten gir et godt grunnlag for en strategisk satsning og prioritering i arbeidet med å forvalte våre mange verneområder.

Trondheim, juni 2007

Berit Lein

Direktør Arealforvaltningsavdelingen

Innhold

Innledning	5
Definisjoner	6
Situasjonsbeskrivelse og utfordringer	7
Utviklingen i vernet areal og endringer i andel truede verneområder	7
Utviklingen i budsjettene for verneområder	7
Utvikling i budsjettet for tiltakspostene i perioden 1998-2006	8
Flaskehalsen i forvaltningen av verneområder	9
Forvaltningsutfordringer med fokus på fysiske tiltak fram mot 2016	12
Kostnadsnivå på forvaltningstiltak	13
Samordning med andre virkemidler	16
Samla kostnadsbehov	16
Strategi for bruk av tiltaksmidler	17
A. Overordnet prioritering av verneområder	17
B. Prioritering av skjøtsel	19
C. Prioriterte tilretteleggings- og informasjonstiltak	19
Hovedkonklusjoner	20
Referanser	21
Andre bakgrunnsdokumenter	21

Innledning

I Norge blir det med hjemmel i naturvernloven etablert stadig nye verneområder, dette som et ledd i oppfølgingen av "nasjonalparkplanen" (St.meld. nr 62 (1991-92)) og de tematiske verneplanene. Det var pr. 01.01.06 i alt 2039 verneområder i kategoriene nasjonalpark, landskapsvern, naturreservat og naturminne, og dette tallet vil øke til om lag 2400 innen 2016.

Vernområdene er forskjellige med tanke på formålet med vernet, størrelsen på verneområdet, vernebestemmelsene, behov for skjerming eller aktiv bruk/skjøtsel, og grad av brukerinteresser. Verneområdene er av den grunn også svært ulike med tanke på hvilken innsats som kreves av forvaltningsmyndigheten for å kunne ivareta formålet med vernet.

Gjengroende kulturlandskap i Raet landskapsvernområde.

Foto: Randi Boe

Med et stadig økende antall verneområder øker også behovet for ulike forvaltningstiltak. Samtidig er det konstatert at andelen verneområder hvor verneverdiene er trua har økt betydelig de siste 10-15 åra. Allerede på midten av 1990-tallet ble det utarbeidet en oversikt over verneområder hvor verneverdiene var trua (DN 1996a). Den gang ble det anslått at verneverdiene i 18 % av verneområdene var trua. I forlengelsen av dette, ble det utarbeidet en plan for tiltak i verneområder (DN 1996b). Denne er av økonomiske og kapasitetsmessige årsaker i liten grad fulgt opp, og man har derfor ikke klart å snu den negative utviklingen som ble påvist på midten av 1990-tallet. I Riksrevisjonens undersøkelse av myndighetenes arbeid med kartlegging og overvåking av biologisk mangfold og forvaltning av verneområder (Riksrevisjonen

2006) angis det at andelen verneområder med trua verneverdi har økt fra de nevnte 18 % i 1995 til 30 % i 2006. Behovet for økt innsats i forvaltningen av verneområdene i form av kapasitet til myndighetsutøvelse, planlegging, samt skjøtsel og andre tiltak understrekes også i Riksrevisjonens rapport. Det er derfor behov for en strategi for bruk av tiltaksmidler basert på en grundig gjennomgang av behov og prioritering mellom verneområder, med sikte på å oppnå en mer planmessig og forutsigbar bruk og fordeling av midlene.

I oppdraget fra MD (ETB 2006) blir DN bedt om å lage en strategi for bruk av *skjøtselsmidler* og typer *skjøtselstiltak*. Arbeidsgruppen har i denne sammenheng valgt å tolke skjøtelsbegrepet i vid forstand, dvs. alle typer forvaltningstiltak i verneområder initiert av forvaltningsmyndigheten.

Definisjoner

Nedenfor følger definisjoner av en del begreper som blir brukt i dokumentet.

Forvaltning av verneområder: Det totale arbeidet med å forvalte et verneområde omfatter:

- **forvaltningsmyndighetsutøvelse** i form av forvaltnings-/skjøtselsplanlegging, saksbehandling etter verneforskrifter og rapportering,
- **praktisk forvaltning** som informasjon, overvåking, registreringer og gjennomføring av fysiske tiltak som er nødvendig for å ivareta eller fremme verneformålet eller opplevelsesverdien. I tillegg kommer tilsyn med verneområder, der aktivitetene som er nevnt foran er tatt inn i ”det utvidede oppsynsbegrepet” i naturoppsynsloven.

Forvaltningsplan: Plan for forvaltning av et eller flere verneområder. En forvaltningsplan kan inneholde både en presisering av verneforskriften, retningslinjer for dispensasjonspraksis og bruk av området, definerte forvaltningsmål og plan for nødvendige og/eller ønskede tiltak.

En forvaltningsplan kan inneholde en eller flere typer tiltaksplaner:

- Bruks- og driftsplan: Plan over rettshavernes bruk og/eller ulike tilretteleggings- og informasjonstiltak.
- Skjøtselsplan: Plan for de skjøtselstiltak som må/bør gjennomføres for å opprettholde verneverdiene og naturtilstanden som er definert i verneformålet.
- Plan for overvåking og/eller forskning.

Forvaltningstiltak: Tiltak initiert av forvaltningsmyndigheten, som er nødvendig for å fremme eller opprettholde verneverdiene, herunder å styre bruken av områdene. Det kan f.eks. være skjøtsel, restaurering, rydding, kanalisering/tilrettelegging eller informasjonstiltak av ulik art.

Skjøtsel: Aktive tiltak vanligvis på økologisk grunnlag som gjennomføres for å opprettholde og/eller utvikle en ønsket naturtilstand i et område. For verneområder vil det være viktig å ta vare på den naturtilstanden som er definert i verneformålet. Ulike typer verneområder har behov for ulike typer skjøtselstiltak, og det er viktig å ta utgangspunkt i den tidligere bruken av området. Skjøtselstiltak kan for eksempel være restaurering, rydding, tynning, styving, hogst, beiting, slått og brenning.

Tilrettelegging: Fysiske tiltak som gjennomføres for å styre/lede ferdselen i et verneområde, tiltak for å lette tilgjengeligheten eller øke opplevelsesverdien (f.eks. fugletårn), og tiltak ved f.eks. innfallsporier, mye brukte rasteplasser eller lignende. Informasjonstiltak inngår ofte som en del av et tilretteleggingstiltak.

Informasjon: Det kan skilles mellom uteinformasjon som infotavler og –skilt, og annet informasjonsmateriell i felt, samt kart, brosjyrer og hefter. (Informasjon i naturinformasjonssentre, bøker eller andre medier inngår ikke i det vi i sammenheng med tiltakspostene på kap. 1426 legger i informasjonsbegrepet).

Overvåking: Måling og vurdering av tilstanden til verneformålet (arter, naturtyper, geologi), ut fra forhåndsdefinerte bevaringsmål. I tillegg til dette vil både registrering av de påvirkninger som skjer i verneområder (bruk og inngrep) og effekter av de forvaltningstiltak som iverksettes høre inn under overvåking.

Gangbro i Fokstumyra naturreservat.

Foto: Tore Opdahl

Situasjonsbeskrivelse og utfordringer

Nedenfor gis en oversikt over utviklingen de siste ti åra fram til i dag, når det gjelder verneområder og økonomi knyttet opp til forvaltningen av disse. I tillegg diskuteres bl.a. flaskehals for god forvaltning, utfordringer framover og kostnadsbehov.

Utviklingen i vernet areal og endringer i andel truede verneområder

I 10-årsperioden fra 1995 og fram til 2006 har antallet verneområder økt fra 1266 til 2039. Andelen vernet landareal har samtidig økt fra 6,4 % til 12,5 %. Flere store nye verneområder de siste årene er grunnen til den forholdsvis store økningen i vernet areal. Det gjenstår endelig vernevedtaker for 23 av de 54 områdene i nasjonalparkplanen. Disse vil bli ferdigbehandlet innen utgangen av 2012. Det gjenstår i tillegg en del tematiske verneplaner, så som deler av Oslofjordplanen og div. skogvern. Et anslag er at vi i 2016 vil ha minst 2400 verneområder og et vernet areal som tilsvarer ca. 15 % av landarealet (tabell 1). Marin verneplan, frivillig skogvern og biotopvernområder er da holdt utenfor, men vil ikke komme til å utgjøre vesentlig landareal.

I ”Status for verneområde der verneverdiene er trua” (DN 1996a) er tilstanden i verneområdene i 1995 beskrevet. Den gangen ble 18 % (223) av verneområdene anslått å være trua, dvs. at verneverdiene var negativt påvirket/trua pga. opphørt eller endret bruk, ytre faktorer, eller andre årsaker.

Riksrevisjonen (2006) oppgir i sin rapport at i følge fylkesmennene er pr. i dag omlag 30 % (585) av verneområdene betegnet som trua. Status for en del verneområder oppgis å være ukjent, men det er uansett dokumentert at økningen har vært betydelig siden 1995. Økningen skyldes i første rekke økende gjengroing, introduserte arter, og at det er vernet mange kulturbetingete skjøtselskrevende områder. Naturtyper som er trua er først og fremst ferskvann, våtmark, barskog og annen skog, kulturlandskap og edellauvskog (Riksrevisjonen 2006).

Utviklingen i budsjettene for verneområder

Budsjettene for forvaltning av verneområdene var relativt stabile (nominell verdi) i perioden 1982-1995, men hadde en markert nedgang målt i kroner pr. verneområde. I perioden gikk andelen pr. verneområde ned fra kr 22.226 til kr 14.692 (begge summer i 1995-kroner). I den påfølgende 10-årsperioden kan det se ut til at dette tallet har vært mer stabilt (tabell 2), men det knytter seg noe usikkerhet til hvor sammenlignbare disse tallene er. Omsatt i 2005-kroner kan det se ut som at det har vært en liten økning fra 1995 til 2005 (fra kr 18.009 til kr 18.637 pr. verneområde). Antall kr pr. km² har derimot blitt redusert fra anslagsvis kr 1100 i 1995 til kr 945 siste år (tabell 2 og figur 1). **Vi registrerer dermed at antall kroner pr. verneområde har vært bortimot stabilt de siste 10 åra, mens andelen trua verneområder i samme periode har økt fra 18 % til 30 %.**

Tabell 1. Oversikt over antall verneområder og antatt vernet areal i perioden 2006-2016.

	Antall pr. 01.01.06	Km ²	% av Norges landareal	Nye VO 2006-2016	Anslått antall pr. 2016	Anslått % av Norges landareal
Nasjonalparker	25	22.196	6,9	Ca. 10	35	
Landskapsvernområder	159	14.179	4,4	Ca. 40	200	
Naturreservater	1753	3846	1,2	Ca. 300 ¹⁾	2050	
Naturminner	102	2	0		102	
Sum	2039	40.222	12,5	Ca. 350	Ca. 2400	Ca. 15

¹⁾For mange av disse kan det være aktuelt å bruke andre verneformer enn naturreservat. Dette gjelder særlig i Oslofjordplanen.

Tabell 2. Oversikt over midler disponert til forvaltning av verneområder.

	1995	2005	2016
Antall vo	1266	2039	2400
% landareal	6,4	12,5	Ca.15
Andel trua vo	18 %	30 %	
Antall trua vo	223	585	
Mill. kr (2005-kr)	18,6 (22,8)	38 *	
Kr/vo (2005-kr)	14.692 (18.009)	18.637	
Kr/km ²	897 (1100)	945	

I de budsjett-tallene som det her vises til inngår tiltaksmidler, lønns- og driftsmidler til oppsyn, drift av tilsynsutvalg og utgifter til utarbeidelse av forvaltningsplaner.

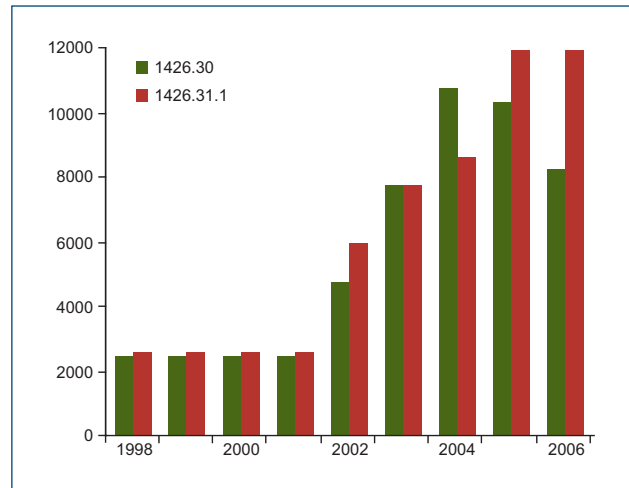
*Av de ca. 38 mill. som ble brukt på verneområdeforvaltning i 2005 gikk ca. 17,6 mill. til konkrete tiltak i felt, forvaltningsplanlegging, drift av tilsynsutvalg ol. Det resterende beløpet gikk til lønn og drift (SNO eller tjenestekjøp). Beløpstall for utgifter til lønn og drift i både 1995 og 2005 er svært omtrentlige, da disse tallene er svært vanskelige å skille ut fra naturoppsynets totale lønns- og driftsutgifter pga. oppsynets multifunksjonalitet.

Utvikling i budsjettet for tiltaks-postene i perioden 1998-2006

Utviklingen for budsjettpostene for tiltak i verneområder går fram av figur 1, som viser størrelsen på kap. 1426.30 og kap. 1426.31.1 fra 1998 til 2006**. Tidligere gikk slike midler over kapittel 1427 (DNs budsjettområde), men etter etablering av SNO ble disse midlene overført til post 1426.30 og 31.1. Samtidig ble oppsynets lønns- og driftskostnader samlet i SNO's ordinære driftspost (1426.01).

Tildelingen var den samme hvert år fram til 2002 da det ble en økning av budsjettpostene. De siste årene har det vært enkelte år med økning av tiltakspostene. Dette er positivt, men i hele denne perioden har det samtidig vært en stor økning i antall verneområder og vernet areal.

** Disse budsjettpostene er i utgangspunktet forbeholdt forvaltningstiltak, men i hele perioden har deler av bevilgningen på postene hatt bindinger i tildelingsbrev eller av andre grunner blitt disponert til **andre formål**. Eks. Euro parc-konferansen i Stryn, 1,8 mill. fra 1426.30 i 2003, og kr 500.000 til utvikling av elektronisk feltdagbok i SNO i 2006. **Særskilte forvaltningsprosjekter** som f.eks. bro til Tautra fikk halve potten for 1426.31.1 i 2000.

Figur 1. Budsjettutvikling kap. 1426.30 og 1426.31.1 i perioden 1998-2006 tiltaksmidler i NP/verneområder (i 1000 kr).

Forvaltningsforsøkene med **lokal forvaltning** har som tilskudd til drift av forvaltningsmyndigheten fått overført 2-3 mill. fra disse postene i 2002 – 2005. I flere år har i tillegg noen midler vært avsatt til forvaltningsplaner og overvåking. **SNO's tjenestekjøp** i verneområder – som integrert del av naturoppsynet (tilsyn, kontroll, informasjonstiltak, tilrettelegging, skjøtselstiltak, registrering osv.) gjøres også fra disse postene.

Det innmeldte behovet fra fylkesmennene for 2006 var på 29,2 mill., hvorav flere store informasjonstiltak (nye NP) og store skjøtels- og tilretteleggingstiltak inngikk. Av det innmeldte behovet var også en del knyttet til tiltak eller formål som strengt tatt ikke skal dekkes over disse budsjettpostene. Samtidig er det også grunn til å anta at en god del nødvendige tiltak ikke blir meldt inn fra fylkesmennene ut fra kapasitetshensyn ift. videre oppfølging og gjennomføring av tiltak. Fylkesmennene kan også ha unnlatt å melde inn behov da de velger å være realistisk tilpasset eksisterende budsjetttrammer mv. I forhold til bestillingsdialogen ble følgende fordelt over 1426.30 og 31.1 (tabell 3).

Tabell 3. Oversikt over omsøkte og fordelte tiltaksmidler i 2006.

	Tiltak i NP Kap. 1426.30	Tiltak i VO Kap. 1426.31.1	Samlet tiltak 2006
Infotiltak	1.800'	2.400'	4.200'
Skjøtselstiltak	550'	2.650'	3.200'
Tilrettelegging	800'	1.000'	1.800'
Tildelt til andre tiltak	300'	700'	1.000'
Forvaltningsplaner	0	500'	500'
Sum tildelt tiltak post 30 og 31.1	3.450'	7.250'	10.700'
<i>-Omsøkt fra FM/SNO-L 2006</i>	<i>(16.770')</i>	<i>(12.430')</i>	<i>(29.200')</i>
Diverse tiltak i SNO-regi	1.700'	2.620'	4.320'
Tj.kjøp SNO	3.240'	1.100'	4.340'
Sum BUDSJETT 2006	8.391'	10.971'	19.362'

Til sammenligning gikk i størrelsesorden kr 2 mill. (2,7 mill. i 2005-kroner) av budsjettet i 1995 til skjøtselstiltak. Behovet for midler til rene skjøtselstiltak ble den gang beregnet til å være det tredobbelte.

Etter etableringen av kap. 1426 har postformålet for tiltaksmidlene stadig blitt mer spisset til å konsentrere midlene om fysiske tiltak i felt. Samtidig har det ikke blitt etablert tilsvarende bevilgninger til forvaltningsplanarbeid, skjøtelsplaner, inventeringer, overvåking, kartleggings- og registreringsarbeid eller andre forvaltningsrelaterte utgifter hos forvaltningsmyndigheten. Dette er svært uheldig da det skal utgjøre basisen for forvaltningsmyndighetens arbeid og prioriteringer, og er en viktig forutsetning for innsats mht. ulike tilretteleggings- og skjøtselstiltak.

Flaskehalsen i forvaltningen av verneområder

Det er flere faktorer som begrenser innsatsen i verneområdeforvaltningen. I de 477 verneområdene som betegnes som trua med behov for forvaltningstiltak, oppgir fylkesmennene følgende årsaker til at tiltak ikke er iverksatt (jf. Riksrevisjonen (2006));

- Mangel på arbeidskapasitet hos forvaltningsmyndigheten (og SNO) (77 %)
- Mangel på økonomiske ressurser til tiltak (både forvaltningsplanlegging og i felt) (49 %)
- Manglende hjemmelsgrunnlag (16 %)
- Manglende kunnskap om verneområdet (4 %)
- Manglende kompetanse til å planlegge tiltak (2 %)
- Manglende kompetanse til å gjennomføre tiltak (1 %)

Arbeidskapasitet

Den vesentligste årsaken til manglende forvaltningstiltak oppgis av fylkesmennene å være for liten arbeidskapasitet. Bemanningen hos fylkesmennene har blitt redusert samtidig med at det har vært en sterk økning i antall verneområder. Generell ressursnedgang og økt andel verneområder har gjort det vanskelig å få prioritert omfattende planlegging og oppfølging av nødvendige tiltak i verneområdene. Hos to utvalgte FM blir det oppgitt at det brukes om lag 30 ukeverk pr. år til forvaltning av verneområder, og en svært liten andel av dette arbeidet er feltrelatert. Det har desuten vært minimale ressurser til å kjøpe eller leie inn arbeidskraft for å ivareta disse oppgavene.

SNO har også foreløpig bare vært i en etablerings- og oppbyggingsfase, med et svært begrenset antall feltpersonell i hvert fylke. Sett i forhold til det store behovet er det svært begrenset hva en eller et fåtall SNO-ansatte vil ha kapasitet til å planlegge å gjennomføre i løpet av et år. SNOs innsats ble i 2005 stipulert til ca. 20 årsverk til arbeid med verneområder, hvorav ca. 1/3 er samarbeid med andre aktører og ca. 1/3 er feltarbeid. I tillegg kommer tilstedeværelse og aktivitet i felt gjennom tjenestekjøp. Arbeidet med rovviltregistreringer medfører også en tilstedeværelse i verneområder.

Klopplegging i Svingervann naturreservat.

Foto: Kjell Moy

I forbindelse med forarbeidet til Regjeringens handlingsplan for bærekraftig bruk og skjøtsel av verneområder er det spilt inn et behov for en stilling pr. fylkesmann, en statlig forvaltningsstilling knyttet til hver nasjonalpark, og 35 SNO-stillinger for å dekke behovet for bemanning vedrørende forvaltning og oppsyn i etablerte verneområder. Behovet for vesentlig økt kapasitet i forvaltningsapparatet må i denne sammenheng understrekes for å få til en betydelig styrking av mulighetene for bedre planlegging, oppfølging og gjennomføring av nødvendige tiltak i verneområdene og på den måten også bidra sterkt til en mest mulig kostnadseffektiv utnyttelse av både tiltaksmidler og SNO-personell i verneområder.

Økonomiske ressurser til forvaltningstiltak

Som diskutert foran i dokumentet er manglende økonomiske ressurser til tiltak direkte relatert til størrelsen på budsjettpostene 1426.30 og 31.1. Ved en økning på disse postene vil man kunne gjennomføre flere tiltak i felt, både av SNOs eget personell og ved å kjøpe nødvendige tjenester fra eksterne tjenesteytere.

Hjemmelsgrunnlag

Påpekningen av manglende hjemmelsgrunnlag er antakelig i hovedsak relatert til naturvernlovens manglende skjøtselshjemmel. Uten grunneiers tillatelse har forvaltningsmyndigheten begrensede muligheter til å få gjennomføre fysiske tiltak. I forslag til ny naturmangfoldlov er det forslag om å bedre denne muligheten.

Steinsetting av sti er kostbart og arbeidskrevende, men et effektivt tiltak i slitasjutsatte områder med mye ferdsel. Her fra stien fra Gjende opp mot Besseggen ved Jotunheimen nasjonalpark.

Foto: Randi Boe

Kunnskap og kompetanse

Manglende kunnskap og kompetanse er også en utfordring. Dette er antakelig særlig relatert til områder hvor det biologiske mangfoldet ikke er godt nok kartlagt og områder hvor skjøtsel er påkrevd, men hvor riktig kompetanse til slikt arbeid mangler.

Kompetanseoppbygging både hos forvaltningsmyndigheten og i SNO vil være av stor betydning og kunnskap om skjøtsel av ulike naturtyper bør prioriteres. For å øke kunnskapen om verneområdene vil dokumentasjon, supplerende registreringer og overvåking være viktige tiltak.

Naturoppsynet på kurs i bruk av motorsag og ryddesag.

Foto: Arild Pfaff

Forvaltningsplaner

Forvaltning av verneområder bør skje med utgangspunkt i forvaltningsplaner hvor det defineres tiltaksbehov og gis retningslinjer for arbeidet. Til sammen 500 mindre og 25 større verneområder (Miljøverndepartementet 2006) har behov for planer i dag, og i følge tall fra 2004 har 330 verneområder gjeldende forvaltnings- eller skjøtselsplaner. DN anbefaler at man i framtida også skal bestrebe seg på å få utarbeidet planer for alle verneområder. For ca. 60 % av verneområdene vil det være snakk om "minimumsplaner". Iberegnet både eksisterende planer og planer for etablerte og nye verneområder, vil man i løpet av en tiårsperiode til sammen ha et behov for omfattende forvaltningsplaner for ca. 1000 verneområder (ca. 100 store verneområder og ca. 900 mindre verneområder) og enklere "minimumsplaner" for ca. 1400 verneområder. I tillegg bør alle planer rulleres ca. hvert 10. år. For verneområder som ligger inntil hverandre vil det ofte være aktuelt å lage en felles forvaltningsplan for flere verneområder.

For å få ferdigstilt forvaltningsplaner for alle de ca. 100 større verneområdene eller verneområdekomplekser vil det være behov for rundt kr 20 mill. Rullering hvert 10. år vil komme på kr 1,5 – 2 mill. pr. år. For de mindre verneområdene vil størrelsen og omfanget pr. plan variere fra ca. kr 30.000 - 700.000. Anslått beløp for utarbeidelse av slike planer for mindre verneområder vil komme på minst 110 mill. kr. Rullering hvert 10. år vil koste ca. 7,5 mill. hvert år.

Forvaltningsplaner og gjennomføring av tiltak i felt henger nøye sammen, og det er avgjørende at det også bevilges midler til forvaltningsmyndigheten for en god planlegging dersom en skal få en mest mulig kostnadseffektiv utnyttelse av tiltaksmidlene.

Overvåking og evaluering

Grunnlaget for å gjennomføre tiltak i verneområder må baseres på god nok kunnskap om tilstanden til verneområdene. Pr. i dag er det ikke noe samlet system for kunnskapsstatus om og overvåking i verneområder. DN foreslår nå å utvikle et system for overvåking i verneområder, jf. ledermøtets behandling 17. oktober 2006. Dette skal både måle tilstanden til verneformålet og registrere tiltak og bruk som kan påvirke dette. Slike fakta skal være grunnlaget for å planlegge, prioritere og gjennomføre nødvendige tiltak.

Overvåkingen forslås knyttet opp mot elementene Tilstand, Påvirkning og Tiltak. Dette danner derfor også grunnlag for en effektiv og helhetlig miljørapportering av verneområdene til bruk både nasjonalt og internasjonalt. SNO vil både gjennom egen innsats og gjennom tjenestekjøp stå for en del av dette arbeidet.

Arbeidet med å evaluere gjennomført vern må fullføres. Sentralt i dette er å oppsummere eksisterende kunnskap om verneområdene (arter, naturtyper, arealdekke, inngrep og aktiviteter og litteratur). En god statusoversikt over verneområdene vil også være en viktig og nødvendig del av grunnlaget for å etablere overvåking over utviklingen i verneområder.

Forvaltningsutfordringer med fokus på fysiske tiltak fram mot 2016

Med bakgrunn i de flaskehalsene vi ser i verneområdeforvaltningen i dag og de mange nye verneområdene som vil bli etablert de kommende årene, vil utfordringene bli mange og komplekse. Riksrevisjonen (2006) viser til at:

- 88 % av de truede verneområdene har en trusselfaktor innenfor vernegrensene (f.eks. introduserte arter/ opphørt bruk).
- I 42 % av de truede områdene har det ikke blitt gjennomført tiltak.
- 82 % av de truede verneområdene har behov for tiltak, hvorav;
  - 48 % trenger informasjonstiltak
  - 47 % trenger gjentatte skjøtselstiltak
  - 42 % trenger restaureringstiltak

Det er grunn til å tro at behovet for de fleste typer tiltak vil øke slik vi har sett de siste 10 åra, dette pga;

- Mange nye verneområder med behov for informasjonstiltak (eks. nye NP og Oslofjordplanen) og stor andel nye verneområder med kulturbetinget vegetasjon (denne andelen vil ikke minke i de kommende årene).
- Økt gjengroing, introduserte arter, og verneverdier som står i fare for å forsvinne vil bli en økende utfordring med tiden.
- Generelle endring i bruken av naturen, og økt brukspress på bl.a. nasjonalparker og tettstedsnære verneområder.

Sårbare verneområder med ferdselsrestriksjoner krever særskilt god informasjon. Fra Stabburnes naturreservat.

Foto: Morten Ekker

Kostnadsnivå på forvaltningstiltak

Riksrevisjonen (2006) setter tall på hvor mange områder som er truet og hvilke typer tiltak det er behov for i disse områdene. Forvaltningen har pr. i dag likevel ingen samlet oversikt over hvilket omfang de nødvendige tiltakene har, og hvilket kostnadsnivå dette innebærer. Det er derfor vanskelig å tallfeste framtidige kostnader for gjennomføring av de nødvendige tiltak i verneområder. En del verneområder har gode forvaltnings- eller skjøtselsplaner hvor nødvendige tiltak er beskrevet, mens for de fleste verneområdene mangler planer, og dermed ofte en oversikt over hvilke tiltak som er nødvendig, tiltakenes omfang og kost-

nadsoverslag. Riksrevisjonen påpeker i tillegg at mange av de eksisterende planene er lite ambisiøse og trenger revidering.

Ut fra erfaringer er det likevel mulig å anslå kostnadsnivået på en del konkrete tiltak. Timepriser varierer alt etter hvem tjenesten kjøpes fra, arbeidets art og hvilken tilgang det er på arbeidskraft. I praksis vil kostnaden variere fra gratis dugnadsinnsats til opp mot kr 600 pr./time, men vi har i eksemplene valgt å legge oss på en antatt snittpris på kr 250.

Tabell 4. Eksempler på kostnader ved fysiske tiltak (maskinkostnader kommer i tillegg):

Restaurering og skjøtsel	tidsbruk	areal/volum	kostnader
Rydding av tett kratt	5-10t/daa	eks. 10 daa	kr 15.000 – 20.000
Rydding av glisne kratt	4-5t/daa	eks. 10 daa	kr 10.000 – 15.000
Ljåslått, raking, oppsamling, transport	8 t/daa	eks. 10 daa	kr 20.000 – 30.000
Slått med tohjulstraktor, raking, oppsamling og slått	3,5 t/daa	eks. 10 daa	kr 7.000 – 10.000
Tynning av skog inkl. blinking, tynningshogst og uttak		eks. 1 kbm	kr 300 – 500
Informasjon og tilrettelegging			
Etablering av infotavler i/rundt et nytt stort verneområde			kr 30.000 – 500.000 (15000/stk)
Legging av 100 m klopp			kr 15.000 – 20.000
Etablering av en natursti med infomateriell			kr 50.000 – 150.000

Tall på rydding og slått er hentet fra Moen (1999).

Tynning av eikeskog i Store Øygarden naturreservat.

Foto: Carl Erik Kilander

Trapper, gjerder og utkikksposter øker tilgjengeligheten for de mange besøkende samtidig som de sårbare "prestene" skjermes mot ferdsel og unødig erosjon i Kvitskriuprestinn naturminne.

Foto: Randi Boe

Samordning med andre virkemidler

Av andre virkemidler er det spesielt landbrukets tilskuddsordninger som kan ha betydning for forvaltning av verneområder. Siden en del verneområder ligger i områder med aktiv landbruksdrift, vil også virkemidler knyttet til landbruk og landbruksavledet virksomhet være viktig i verneområdene.

Landbrukets tilskuddsordninger som kan ha relevans i denne sammenheng er i første rekke de kommunale midler til Spesielle miljøtiltak i jordbruket – SMIL, og de fylkesvise midler under Regionalt miljøprogram. I tillegg er det etablert et nasjonalt beitetilskudd for alle dyr på innmarks- og utmarksbeite, med formål å bidra til opprettholdelse av kulturlandskapet.

De øvrige virkemidlene som hører inn under produksjons-tilskudd, blant annet AK-tilskuddet, vil ha mindre betydning i verneområder. Dette fordi målsettingen ved virkemidlene er mer generell, og de således ikke er innrettet for å ivareta særskilte verdier eller særskilte geografiske områder.

Det arbeides nå med å samordne, oppdatere og styrke innsatsen på kulturlandskap i landbruket og det skal gjøres en gjennomgang av virkemidler knyttet til landbrukets kulturlandskap. RA, DN og SLF er gitt i oppdrag fra MD og LMD å utrede dette.

Avtaler mellom fylkesmenn og Aetat med engasjement av arbeidsledige landbrukskandidater og annet kvalifisert personell, har flere fylkesmenn svært positive erfaringer med. Det samme gjelder avtaler med Kriminalomsorg i frihet om bruk av arbeidskraft.

Kvitskriuprestinn er jordpyramider som dannes ved at store steiner virker beskyttende på morenematerialet under, mens materialet omkring vaskes vekk av regnet.

Foto: Randi Boe

Samla kostnadsbehov

Som nevnt tidligere meldte fylkesmennene i 2006 inn behov for drøyt 29 mill. til tiltak i verneområder. Dette tallet antas å være lavere enn det reelle behovet da bl.a. mangel på arbeidskraft både hos forvaltningsmyndighetene og SNO til å gjennomføre planlegging og tiltak, og lite midler på budsjettet gjør at de velger å ikke melde inn behov for midler til tiltak de ikke ser mulighet til å gjennomføre. Det bør dermed legges til grunn at behovet for tiltak i de eksisterende verneområdene er langt større enn 29 mill. I tillegg kommer store utgifter til de nye verneområdene som blir etablert. I alle nye verneområder er det særlig behov for informasjonstavler o.l. I tillegg er det i de store verneområdene ofte behov for supplerende registreringer av bruksmønster, bygninger/anlegg samt kulturfaglige registreringer etter et vernevedtak.

Behovet for tiltaksmidler vil være avhengig av den framtidige bemanningssituasjonen hos forvaltningsmyndigheten/SNO. Øker bemanningen som anbefalt (en stilling pr. fylkesmann, en statlig stilling knyttet til hver nasjonalpark, og 35 SNO-stillinger), vil mye av lønnsutgiftene for gjennomføring av tiltak være dekket over andre budsjettposter. Hvis bemanningen ikke øker vesentlig, vil tiltaksmidlene måtte økes ytterligere for både å kunne dekke materialkostnader, maskinleie o.l. og lønn for engasjert tjenesteytere.

Isen klarer tunge løft. Fra Nigardsbreen naturreservat.

Foto: Randi Boe

For å opprettholde antall kroner per verneområde på tiltakspostenes 2006-nivå, må budsjettet som et utgangspunkt økes fra 19,3 til 22,8 mill innen 2016, men med en slik budsjettutvikling vil vi måtte anta at andelen truede verneområder vil fortsette å øke med minst samme hastighet som vi har sett de siste årene. For å unngå en slik utvikling, og for å redusere de eksisterende flaskehalsar og de utfordringer vi vet vil komme, må beløpet økes betraktelig.

Skal målsettingen om en forsvarlig verneområdeforvaltning nås, må svært mange nødvendige tiltak igangsettes i løpet av de kommende åra. DN foreslår derfor at tiltakspostene økes til minst 50 mill. totalt, med en årlig bevilgning på henholdsvis 15-20 mill. kr på 1426.30 og 30-40 mill. kr på 1426.31.1 for deretter å fortsette å øke i takt med økt vernet areal og de utfordringer vi vil måtte stå ovenfor i fremtidens verneområdeforvaltning. Selv om oppdraget fokuserer på bruk av tiltakspostene, ønsker DN i tillegg å understreke at behovene for økt kapasitet hos forvaltningsmyndigheten inkl utarbeidelse av forvaltningsplaner er avgjørende for en kostnadseffektiv utnyttelse av tiltaksmidlene og at aktuelle poster for dette økes tilsvarende.

Oppsummering av behov for midler til forvaltning av verneområder:

- Til tiltak i verneområder:
minst 50 mill. + økning i takt med ant. verneområder
- Til forvaltningsplanlegging:
minst kr 130. mill. for utarbeidelse og
ca. 9 mill. årlig til rullering
- Til overvåking:
ca. 4 mill. for etablering av base og system, og
ca. 10-12 mill. årlig til drift/overvåking
- Fylkesmennene:
ca. 50 nye stillinger fordelt på mva/NP
- SNO:
ca. 35 nye stillinger til naturoppsyn i verneområder

I tillegg er det behov for ytterligere midler til FoU oppgaver spesielt knyttet til skjøtsel og overvåking over aktuelle poster.

Strategi for bruk av tiltaksmidler

En god og tilstrekkelig offentlig innsats mht. skjøtsel, tilrettelegging og informasjon er først og fremst viktig for å ivareta verneverdiene i verneområdene, og for å sikre forståelsen for formålet med vernet blant berørte grunneiere, lokalbefolkningen og andre besøkende. Med økt fokus på bruk av verneområder vil i tillegg behovet for tiltak øke, både fordi økt ferdsel en del steder kan utgjøre en trussel mot verneformålet, og fordi det stadig flere steder er forventninger til en hvis grad av tilrettelegging og informasjon i eller ved verneområdene.

DN vil peke på at det for å ta igjen etterslepet og etablere standarder for framtidig forvaltning, er nødvendig med en systematisk gjennomgang av forvaltningsbehovet i verneområdene (planer, tiltak og overvåking/evaluering). Oppbygging av kunnskap er også viktig. Utarbeidelse av fylkesvise handlingsplaner for forvaltning av alle verneområdene, med en prioritering av verneområdene og de tiltak de finner nødvendig, vil være et nyttig verktøy i så måte. I slike **fylkesvise handlingsplaner** (kan være enkle) må fylkesmennene synliggjøre hvordan de vil prioritere innen dagens budsjett, men også synliggjøre hva de ikke får gjort innenfor budsjetttrammene og hvilke konsekvenser dette får. Planene må utarbeides av personer med god faglig innsikt og med bred erfaring i forvaltning av verneområder.

Nedenfor gis en oversikt over hvilke type områder som bør prioriteres ved fordeling av tiltaksmidler (skjøtsels-tiltak og tilretteleggings-/informasjonstiltak). I tillegg til de prioriterte områder, vil det alltid være et stort antall andre verneområder som trenger en viss minimumsoppfølging i form av planlegging, tiltak og overvåking. Ut over dette vil vedlikehold av f.eks. skilt og andre installasjoner også være avgjørende for virkningen av tiltaket, og må derfor ikke uteglemmes selv om det ikke framgår av opplistingen.

A. Overordnet prioritering av verneområder

Ved fordeling av tiltaksmidler vil de nedenfor nevnte områder gis prioritet.

Høyest prioritet:

- verneområder med direkte trua naturtyper eller rødlistearter

Andre prioriterte områder:

- verneområder av spesiell internasjonal verdi og utpekte nasjonale typeområder (se under)
- nye store verneområder og verneområder med stor bruksintensitet
- øvrige trua verneområder
- andre verneområder der tilretteleggingstiltak er nødvendig for å minske negative effekter av ferdsel og for å fremme framkommelighet og opplevelsesverdien

I tilfeller hvor flere verneområder er prioritert like høyt, skal verneområder hvor grunneiere, organisasjoner eller andre bistår ved gjennomføring av tiltak, særlig tilgodeses. Det er svært viktig å stimulere grunneiere og andre som ønsker positive tiltak gjennomført, og med små støtteordninger/tjenestekjøp kan f.eks. grunneiere gjøre en betydelig innsats i verneområdene, noe som igjen bidrar til mangesysleri/arbeidsplasser i lokalsamfunna. På samme måte kan det gis prioritet i tilfeller hvor andre finansieringskilder kan bidra for å få tiltaket gjennomført.

Blant de tiltak som bør gjennomføres vil det være både små og store tiltak, fra svært lite kostnadskrevende til tiltak i millionklassen. Slik DN ser det vil alle typer tiltak i utgangspunktet kunne være aktuelle, det er en gradering av behovet, jf. ovenfor nevnte prioriteringer, som i første rekke skal være bestemmende for hvilke tiltak som skal gjennomføres. Dette betyr likevel at man skal vurdere kostnadseffektivitet når man prioriterer mellom likt rangerte områder. Antall verneområder hvor det gjennomføres store eller mindre tiltak, vil til enhver tid være avhengig av de årlige bevilgninger og forvaltningsapparatets arbeidskapasitet til å planlegge å gjennomføre tiltak.

For å sikre at tiltak i verneområder gir størst mulig miljøgevinst og skjer på best mulig kostnadseffektiv måte, er det avgjørende at en har en god forvaltningsplanlegging som basis. Dette omfatter bl.a. utarbeidelse av forvaltningsplaner med nærmere plan av aktuelle tiltak samt overvåking. Gjennom overvåking vil en kunne dokumentere om iverksatte tiltak har ønsket effekt. Hvis ikke ønsket effekt er oppnådd, vil planen for tiltak korrigeres og tiltakene endres.

Lyngsviing i Oksøy – Ryvingen landskapsvernområde, mars 2007. Lyngsviing må skje skånsomt og ikke når det er for tørt. Sviingen må være avsluttet i god tid før hekketiden starter.

Foto: Bjørn Vikøyr

Blåklokker og skjermesveve kommer opp på brannflatene etter vinterens lyngsviing. Oksøy – Ryvingen landskapsvernområde, juli 2007.

Foto: Bjørn Vikøyr

B. Prioritering av skjøtsel

Skjøtselstiltak bør prioriteres i følgende områder (listen er i uprioritert rekkefølge):

- verneområder med nasjonalt truede eller sårbare naturtyper som er skjøtelsavhengige
- verneområder som inneholder rødlistearter som står i fare for å forsvinne fra området dersom det ikke blir gjennomført skjøtselstiltak
- verneområder med natur- og kulturlandskapsverdier som er typiske, eller representative, for en region
- verneområder av spesiell internasjonal verneverdi

For å ivareta de viktigste naturtypene som trenger skjøtsel og med vekt på regional variasjon kan evt. et nettverk av nasjonale typeområder opprettes. Skjøtselen i typeområdene kan være mer intensiv og omfattende enn i andre områder. Det samme gjelder oppfølgingen i form av overvåking og tilrettelegging for besøkende.

Når det gjelder prioritering av skjøtsel vil innsatsen i typeområdene som regel bli mer omfattende og krevende enn i de andre skjøtselstrengende områdene, men man oppnår en gevinst ved at kunnskap fra typeområdene kan overføres til de andre områdene. Den totale miljøgevinsten vil derfor være avhengig av graden av den økte kunnskapen som blir framskaffet. Dette vil på sikt kunne gi en mer sikker, effektiv og kostnadseffektiv skjøtsel også i de andre verneområdene.

Kunnskapsoppbyggingen i de nasjonale typeområdene vil ha stor overføringsverdi for skjøtsel av andre skjøtselstrengende verneområder og kulturlandskap generelt. Det bør også tilrettelegges for forskning i typeområdene. Opplæring i praktisk skjøtsel for SNO personell og andre som skal utføre skjøtsel kan også legges til typeområdene.

Typeområdene velges ut av faglige ekspertgrupper i samarbeid med fylkesmennene. Dersom det ikke bevilges tilstrekkelig med midler, bør det opprettes færre typeområder framfor å redusere ambisjonene i hvert av typeområdene.

C. Prioriterte tilretteleggings- og informasjonstiltak

Fysisk tilrettelegging inkl. informasjon i eller ved verneområder er ofte et nødvendig tiltak for å ivareta eller fremme verneformålet. Følgende tiltak bør prioriteres (opplistingen er i prioritert rekkefølge):

- 1 Tiltak for å styre ferdsel bort fra sårbare områder der det ikke bør være ferdsel, eller for å styre ferdsel i/inn til sårbare områder (severdigheter).
- 2 Tilretteleggings- og informasjonstiltak ved innfallsporter for å få gode atkomster til verneområdene for de besøkende, særlig ved store, og andre bruksintensive verneområder.
- 3 Tilrettelegging for eksisterende ferdsel for å hindre slitasje på vegetasjon og jordsmonn og for å bedre framkommeligheten.
- 4 Tilretteleggings- og informasjonstiltak som f.eks. naturstier og fugletårn for å fremme friluftslivet, formidle verneverdiene og øke opplevelsesverdien (utstillingsområder).

Hovedkonklusjoner

DN foreslår at en strategi for framtidig bruk av tiltaksmidlene knyttes til følgende hovedkonklusjoner:

- Faglige prioriteringer i forhold til skjøtsel, informasjons- og tilretteleggingstiltak følger strategiens pkt. A-C.
- Kap. 1426 post 30 foreslås økt til anslagsvis 15-20 mill kr pr. år.
- Kap. 1426 post 31.1 foreslås økt til anslagsvis 30-40 mill. kr pr. år.

I tillegg foreslås det at:

- arbeid med forvaltnings- og skjøtelsplaner må prioriteres, og det bevilges tilstrekkelige ressurser til dette på aktuell budsjettpost.
- arbeid med oppdatering av kunnskaper om og overvåking av verneområder må prioriteres, og det bevilges tilstrekkelige ressurser til dette på aktuell budsjettpost.

- tilstrekkelig arbeidskraft til utøvelse av forvaltningsmyndighet hos fylkesmenn og DN, samt øking av SNO-personell knyttet til verneområder sikres over respektive budsjettposter. Kompetanseoppbygging særlig om skjøtsel av ulike naturtyper må prioriteres.
- det satses på en større grad av samordning med andre statlige virkemidler.
- satsning på FoU oppgaver spesielt knyttet til skjøtsel og overvåking.

Hovedkonklusjoner

DN foreslår at en strategi for framtidig bruk av tiltaksmidlene knyttes til følgende hovedkonklusjoner:

- **Faglige prioriteringer i forhold til skjøtsel, informasjons- og tilretteleggingstiltak følger strategiens pkt. A-C.**
- **Kap. 1426 post 30 foreslås økt til anslagsvis 15-20 mill kr pr. år.**
- **Kap. 1426 post 31.1 foreslås økt til anslagsvis 30-40 mill. kr pr. år.**

I tillegg foreslås det at:

- **arbeid med forvaltnings- og skjøtelsesplaner må prioriteres, og det bevilges tilstrekkelige ressurser til dette på aktuell budsjettpost.**
- **arbeid med oppdatering av kunnskaper om og overvåking av verneområder må prioriteres, og det bevilges tilstrekkelige ressurser til dette på aktuell budsjettpost.**
- **tilstrekkelig arbeidskraft til utøvelse av forvaltningsmyndighet hos fylkesmenn og DN, samt øking av SNO-personell knyttet til verneområder sikres over respektive budsjettposter.** Kompetanseoppbygging særlig om skjøtsel av ulike naturtyper må prioriteres.
- **det satses på en større grad av samordning med andre statlige virkemidler.**
- **satsning på FoU oppgaver spesielt knyttet til skjøtsel og overvåking.**

Fugletårnet ved Bøyaøyri naturreservat har universell utforming og tilgjengeliggjør utsikten til fuglelivet for et stort antall besøkende.

Foto: Eldrid Nedrelo

Referanser

Direktoratet for naturforvaltning. 1996a. Status for verneområde der verneverdiane er trua. – DN-rapport 1996-1: 1-73.

Direktoratet for naturforvaltning. 1996b. Plan for tiltak i verneområdene. 1997-2003. – DN-rapport 1996-4: 1-37. Miljøverndepartementet. 2006. St.prp.nr. 1 (2006-2007).

Moen, A. 1999. Slåtte- og beitemyr. – S. 153-164 i Norderhaug, A., Austad, I., Hauge, L. & Kvamme, M. (red.). Skjøtselsboka for kulturlandskap og gamle norske kulturmarker. Landbruksforlaget.

Riksrevisjonen. 2006. Riksrevisjonens undersøkelse av myndighetenes arbeid med kartlegging og overvåking av biologisk mangfold og forvaltning av verneområder. – Riksrevisjonen Dokument nr. 3:12 (2005-2006): 1-100.

Andre bakgrunnsdokumenter

I tillegg er følgende bakgrunns litteratur brukt (ikke referert i tekst).

Angell-Petersen, I. 2001. Utarbeiding av fylkesvise tiltaksplaner for bevaring av verneområder. – DN. Internt notat.

Direktoratet for naturforvaltning. 1996. Plan for tiltak i nasjonalparker. 1997-2001. – DN-rapport 1996-6: 1-27.

Direktoratet for naturforvaltning. 2005. Plattform for DN's arbeid med kulturlandskap – for ivaretagelse av biologisk mangfold og friluftsliv. – Direktoratet for naturforvaltning TE1126: 1-57.

Miljøverndepartementet. 2001. Biologisk mangfold. Sektoransvar og samordning. – Det kongelige miljøverndepartement. St.meld. nr. 42 (2000-2001): 1-220.

Miljøverndepartementet. 2003. Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet medregnet folketrygden 2003. – Det kongelige miljøverndepartement St.prp.nr. 65 (2002-2003).

Miljøverndepartementet. 2004. Lov om bevaring av natur, landskap og biologisk mangfold. – Det kongelige miljøverndepartement. NOU 2004-28: 1-839.

Miljøverndepartementet. 2005a. Regjeringens miljøvernpolitikk og rikets miljøtilstand. – Det kongelige miljøverndepartement. St.meld.nr. 21 (2004-2005): 1-179.

Miljøverndepartementet. 2005b. St.prp.nr. 1 (2005-2006). NIBR. 2005. Evaluering av Statens naturoppsyn. – NIBR-rapport 2005.

Notater oversikt

2000

2000-1:	FoU-seminar. Konsekvenser av vindkraft for det biologiske mangfoldet	50,-
2000-2:	Kalking i vann og vassdrag. Overvåking av større prosjekter 1999	50,-
2000-3:	Miljømål for norsk oppdrettsnæring. Resultatrapport for 1999.	50,-
2000-3b:	Environmental objectives for Norwegian aquaculture. Report on results achieved in 1999	50,-
2000-4:	Nr. ikke i bruk	
2000-5:	Veileder for kartproduksjon – tema biologisk mangfold	50,-
2000-6:	Report from the first meeting of the International Contact Forum on Habitat Conservation in the Barents Region	50,-
2000-7:	Handel med truede arter. Sjekkliste for CITES	internettutgave

2001

2001-1:	Terrengkalkingsprosjektet – årsrapporter 1998 og 1999. Terrengkalking for å avgifte surt overflatevann.	50,-
2001-2:	Kalking i vann og vassdrag. Overvåking av større prosjekter 2000	50,-
2001-3:	Vandringer og vekst av laks, sjøaure og sjørøye fra Sneffjordvassdraget i Finnmark, Målselva og Vardneselva i Troms, og oppdrett av laks	50,-
2001-4:	Terrengkalkingsprosjektet – Årsrapport 2000. Terrengkalking for å avgifte surt overflatevann	50,-
2001-5:	Friluftsliv i mulighetenes land. Landskonferanse Friluftsliv. Trondheim 6. - 8. juni 2001	50,-

2002

2002-1:	Kalking i vann og vassdrag. Effektkontroll av større prosjekter 2001	50,-
2002-2:	Villaksseminaret 2001. Lærdal 4.-5.september 2001. Gyrodactylus salaris – kveletak på laksen?	50,-
2002-3:	Fisketrapper i Norge	50,-

2003

2003-1:	Handel med truede arter – sjekkliste for CITES	internettutgave
2003-2:	Terrengkalkingsprosjektet – Årsrapport 2001 Terrengkalking for å avgifte surt overflatevann	50,-
2003-3:	Kalking i vann og vassdrag - Effektkontroll av større prosjekter 2002	50,-
2003-4:	Historien om Songli	50,-

2004

2004-1:	Traditional cultural landscapes in the Barents Region - the KNP modell - Report on the initial phase of the project	50,-
2004-2:	Kalking i vann og vassdrag - Effektkontroll av større prosjekter 2003	50,-
2004-3:	Landskonferanse Friluftsliv – Tromsø 2. – 4. juni 2004	50,-

2005

2005-1:	Handel med truede arter – sjekkliste for CITES 2005	internettutgave
2005-2:	Kalking i vann og vassdrag. Effektkontroll av større prosjekter 2004	50,-

2006

2006-1:	Kalking i vann og vassdrag. Effektkontroll av større prosjekter 2005	50,-

2007

2007-1:	Strategi for bruk av midler til tiltak i verneområder	50,-

Utredning er utarbeidet av andre på oppdrag av DN eller i et samarbeid med DN. Innholdet har karakter av råd til DN.

Rapport er utarbeidet av DN, og gir uttrykk for direktoratets forslag eller standpunkter.

Notat er enklere oversikter, sammenstillinger, referater og lignende.

Håndbok gir veiledning og konkrete råd om forvaltning av naturen, som regel til bruk for lokale forvaltningsorganer

Temahefte gir en popularisert framstilling av et tema.

Mer info:
www.dirnat.no/publikasjoner

Direktoratet for
naturforvaltning